

HEGEL
NÜRNBERG YAZILARI
FELSEFİ PROPEDEUTİK

NÜRNBERGER SCHRIFTEN
PHILOSOPHISCHE PROPÄDEUTIK

G.W.F. Hegel
Nürnberg Yazıları
Felsefi Propedeutik

NÜRNBERGER SCHRIFTEN
PHILOSOPHISCHE PROPÄDEUTIK

Çeviren
Aziz Yardımlı

İdea • İstanbul

İdea Yayinevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-7 Karaköy, Beyoğlu — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com / www.ideasatis.com
Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 2014

Felsefi Propädeutik
(1808-13/1840)

G. W. F. Hegel

Philosophischen Propädeutik

Türkçe-Almanca

Birinci baskı 2014

*Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü
İdea Yayinevinin ön izni olmaksızın
yeniden üretilemez.*

Baskı: Umut Matbaacılık

Fatih Cad. Yüksek Sok. No 11, Merter — İstanbul

Printed in Türkiye

ISBN 978-975-397-118-8

IHALT

Texte zur Philosophischen Propädeutik

1. Philosophische Enzyklopädie für die Oberklasse (1808 ff.)
2. Bewußtseinslehre für die Mittelklasse (1808/09)
3. Logik für die Mittelklasse (1808/09)
4. Bewußtseinslehre für die Mittelklasse (1809 ff.)
5. Logik für die Unterklasse (1809/10)
6. Begriffslehre für die Oberklasse (1809/10)
7. Logik für die Mittelklasse (1810/11)
8. Rechts-, Pflichten- und Religionslehre für die Unteklasse (1810 ff.)
9. Religionslehre für die Mittel- und Oberklasse (1811-1813)
10. Zwei Fragmente

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Aziz Yardımlı — 7

Felsefi Propedeutik İçin Metinler

1. Felsefi Ansiklopedi (Üst Sınıf İçin; 1808 vs) — 19
2. Bilinç Öğretisi (Orta Sınıf İçin; (1808/09) — 73
3. Mantık (Orta Sınıf İçin; 1808/09) — 87
4. Bilinç Öğretisi (Orta Sınıf İçin; 1809 vs) — 109
5. Mantık (Alt Sınıf İçin; 1809/10) — 121
6. Kavram Öğretisi (Üst Sınıf İçin; 1809/10) — 135
7. Mantık (Orta Sınıf İçin; 1810/11) — 157
8. Tüze, Ahlak ve Din Öğretileri (Alt Sınıf İçin, 1808 vs) — 195
9. Din Öğretisi (Orta ve Üst Sınıf İçin; 1811-1813) — 263
10. İki Fragman — 271

TÜRKÇE-ALMANCA SÖZLÜK — 273
DİZİN — 275

Önsöz

AZİZ YARDIMLI

Hegel'in (1770-1831) Bilim Dizgesini henüz erken kuruluş aşamasında sunan *Felsefi Propedeutik* (1808-1813) Hegel'in *Tinin Görüngübilimi*'ni (1806/7) yayımlamasından sonra *Mantık Bilimi* (1812-13) üzerine çalışmakta olduğu döneme aittir. Hegel 1808-1816 yılları arasında Nürnberg'de bir klasik lise olan *Gymnasiunda* müdürlük ve felsefe öğretmenliği yaptı. Orada derslerinin temeli olarak kullanacağı bir dizi defter hazırladı ve bunların içeriğini o yıllarda sürekli olarak yeniden düzenledi ve geliştirdi. 1838'de, Hegel'in ölümünden yedi yıl sonra, notlar Hegel'in yaşam-öykücüsü olan ve aynı zamanda toplu yapıtlarını yayıma hazırlayan Karl Rosenkranz (1805-1879) tarafından bulundu ve *Werke*, XVIII'de *Hegel'in Felsefi Propedeutigi* başlığı altında yayımlandı (Verlag von Duncker und Humblot; Berlin, 1840). Burada sunulan çeviride kendisi *Werke von 1832-1845* yayımını izleyen Shurkamp Verlag yayımı izlendi (*Nürnberger und Heidelberger Schriften 1808-1817*, "Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Werke 4," 1986).

* * *

Hegel'in Ansiklopedik Dizge için bir ön çalışması olan *Felsefi Puopedeutik* daha sonra *Mantık Bilimi* ve *Ansiklopedi* ile tamamlanacak olan dizge ile karşılaştırıldığında henüz yalnızca daha yalın değil ama daha eksiktir ve dizgesel yapısında belli önemli düzeltmelere gereksinim içindedir. Hegel'in çalışmayı bu durumu ile yayımlama gibi bir niyeti olamazdı. Ama felsefe tarihinde ilk kez Hegel tarafından üstlenilen bir girişimin nasıl geliştiğini, hangi düzeltmelerden geçtiğini görmekten vazgeçmeyi düşünemeyiz. Nürnberg yıllarında henüz bilimsel dizge ortaya çıkmamıştır, henüz kurgul yöntemin sağın bir uygulaması yoktur. Gerçekte, Hegel'in hem Büyük *Mantık Bilimi* hem de *Ansiklopedi* üzerine çalışmaya hiçbir zaman son vermediğini gözden kaçırmamak özeldir. Dizge hiç kuşkusuz eksiksizlik ister, ve Hegel bilginin her zaman insan usundan kaçacağını, hiçbir zaman erişilemeyecek bir ideal olduğunu düşünmüyordu. *Felsefi Propedeutigin* kendisinin henüz tamamlanmamış olması daha erken bir çalışma olan *Tinin Görüngübilimi*'nin konumunu aydınlığa çıkarır ve Hegel'in bu 'gençlik yapıtı'na nasıl baktığını anlamamızı sağlar. Hegel'in nesnel bilgi üretme konusunda felsefe tarihinde sergilenen en özsel hataları görmüş olmasına karşın, yöntem, tanıtlama ve dizgenin *birliğini* kavramış olmasına karşın, bu erken yapıtta dizge henüz edimsel olarak üretilmiş değildi. Yalnızca

son dizgeye doğru bir gelişim eğilimi gösteren ve bir bölümü daha sonra Ansiklopedi'ye katılacak olan bir dizi taslak bulunuyordu.

Gençlere felsefe eğitimi verme tasarısı Hegel'in kendisine ait değildi. Öneri dostu Niethammer'den geldi ve Hegel öneriyi kabul ederek denemeyi üstlendi. Girişim bütünüyle umutsuz değildi. Yetişkin bilinçlerin mertesine, henüz büyüme ve şekillenme sürecinde olan genç kafalar *soyut mantıksal düşünmede* görelî olarak daha dirençsiz ve daha alıcıdır, ve bu nedenle entellektüel olarak büyümeden katılaştırmış kültürel *yetişkinlerden* daha başarılı olabilirler. Hegel'in derslerinin yıllarca sürmesi programın başarısız olmadığını gösterir. Hegel derslerini yalnızca Mantık Bilimine sınırlamadı ve gençleri Doğa ve Tin alanlarının kavramları üzerine düşünmeye yöneltmeyi de denedi. Öğrencilerine sunduğu program bütününde üniversiteyi imrendirmesi gereken bir derinlik ve genişlik gösterir.

Hegel'in Nürnberg derslerini verdiği ortamın koşullarını bir İskoç felsefecisi olan Edward Caird'in *Hegel*'ine (1883) dayanarak aktaracağız. Jena savaşının üniversite yaşamını sona erdirmesinden sonra Hegel içine düştüğü ciddi sıkıntıları ilkin Niethammer'in (1766-1848) yardımıyla çözdü ve onun bulduğu işi, bir Katolik gazete olan *Bamberger Zeitung*'un editörlüğünü kabul etti. Baviera'nın Protestan bölümünün eğitim işlerinden sorumlu olan Niethammer daha sonra Hegel'in klasik bir orta dereceli okul olan Nürnberg *Gymnasiumuna* Rektör ve felsefe öğretmeni olarak atanmasını sağladı. (Fransız işgali altında geçen bu dönem sırasında Baviera'da Niethammer ve Hegel'in yanısıra aralarında Schelling de olmak üzere Fransız reformist tininden yana olan çok sayıda başka yetenekli Alman da iş buldu). Hegel'in koruyucusu Niethammer eski eğitim dizgesinin reformdan geçirilmesinden yanaydı ve bu amaçla klasik antikçağın daha az mekânik bir incelemesini ve okullara yeni felsefenin getirilmesini istiyordu.

Hegel'in kendi eğitimine dönersek, küçük bir yaşta kazandığı klasik temel yalnızca klasik dillerin öğrenimine sınırlı değildi. Hegel klasik tinde insan kültürünün gerçek estetik ve entellektüel karakterinin, kavramına uygun felsefi tinin ve güzel sanatın en yüksek anlatımlarını buldu. Beş yaşında "Latin okulu"na gönderilen ve yedi yaşında yaşadığı kentteki *Gymnasiuma* başlayan Hegel klasik Yunan yazını tarafından derinden etkilendi, Sofokles'in *Antigone*'sini klasik tiyatronun başyapıtı olarak gördü ve ilkin düz yazıda ve daha sonra üniversite yıllarında şiir biçiminde olmak üzere iki kez anadiline çevirdi. Platon ve Aristoteles'in felsefeleri Hegel'in düşüncesinin güçlü rasyonalist ve idealist karakterini belirledi. Hegel'in felsefesinin klasik temellerini gözden kaçırmamak, onun felsefesini Kant'ın ya da Fichte ve Schelling'in felsefelerinin bir türevi ya da karışımı olmadığını, gerçekte bütün çalışmasında onların felsefelerini başlıca olumsuz örnekler olarak kullandığını gözden kaçırmak biraz dikkatli bir bakış için olanaksızdır. Kant'ı, Fichte'yi ve başkalarını yalnızca *yorumlayan*, onları gerçek değer ve değersizlikleri içinde anlamak için *salık* bir ölçütü olmayan ama önündeki içeriği yalnızca kendi *görelî*, kişisel, tikel bakış açılarının terimlerinde deforme etmeyi bilen sığ bilinç için bu düşünürlerde onlarda olmayan

herşeyi okumak, bütünüyle geçersiz, tutarsız, ilgisiz sözde çözümlemeleri bu yazarların felsefeye önemli katkıları imiş gibi görmek doğaldır. Ama o zaman bu yorumların türülülüğü kadar Kant, Fichte vb. vardır, eş deyişle hiç biri Kant, Fichte vb. olmayan ve yalnızca yorumcunun öznelliğinden doğan grotesk Picasso portreleri gibi bir dizi tablo vardır.

“Alman İdealizmi” olarak bilinen akım gerçekten de “Alman”dır çünkü yerel ve tikelidir, ve kişisel güdüler ve yeğlemeler tarafından renklendirilmiş biçimler altında da olsa Kant’ın gotik ve barok karışımı kuşkuculuğunun güçlü bir damgasını taşır. Bu yabancı öge Hegel’in felsefi çalışmasında birincil olarak çürütülmesi ile olumsuz bir yarar sağlayan gereç olarak kullanılır. Hegel’in bu “Alman İdealizmi”ne ne kadar yakın ve ne kadar borçlu olduğunu ölçebilmek için yalnızca *Mantık Bilimi*’ni Aristoteles’in *Organon*’unun bir “yeniden işlenmesi” olarak, bir *Umarbeitung* olarak gördüğünü anımsamak yeterli olmalıdır. “Alman İdealizminde” Platon ve Aristoteles’teki kavrayış keskinliği, derinlik, ciddilik ve ussal özbilinç yitiktir. Hegel’in henüz felsefe tarihi kavramından yoksun olan bu öncellerine borçlu olduğu görüşü onun *klasik tını* kavrayışını anlamamaktan daha iyisini yapamayan bakış açılarından doğar. Onun düşünme yolundaki nesnel, özgürlük, ussallık, dinginlik, duruluk ve idealizm tam olarak *klasisizm* ile anladığı şeydi ve bu zaman-üstü, kültür-üstü evrensel tin ona onu çağının Aydınlanma ve Romantizm gibi geçici, tarihsel ve kültürel eğilimlerinden de ayıran düşünme özgürlüğünü kazandırdı. *Görüngübilim*’in Önsözü gibi erken bir çalışmada bile felsefenin yalnızca “bilme sevgisi/*Liebe zum Wissen*” değil ama “*edimsel bilme/wirkliche Wissen*” olma zamanının geldiğini belirtti. Tıpkı güzel sanatlar durumunda olduğu gibi, felsefede de *tikelliğin* etkisinin silinmesi, öznenin kendini özgürce İdeanın *nesnel* gerçekliğine teslim etmesi başlıca kaygısı idi. Hegel felsefeyi tüm yüzeysel *görgül* bilimlerden bütünüyle ayrı bir yöntem üzerine, nesnel bilgiyi üretmenin biricik aracı olan *kurgul yöntem* üzerine dayanan *gerçek bilim* olarak gördü. Ve yalnızca böyle üretilen bilgiyi bilgi olarak, Saltık Tin alanına ait bir *değer* olarak, insanı *gerçekten* insan yapan özsel bileşenlerden biri olarak gördü.

Hegel için felsefe din ile aynı içeriği, *gerçeği* nesne olarak alsa da, felsefe dinin *tasarimsal* düzleminin de özü olan *özgür kavramın* bilimi idi ve Hegel doğal bilincin Tanrı kavramında gerçeğin *duygusal* ve *tasarimsal* bir ayırmasını gördü. *Duygusal* sonsuzluk *Ansiklopedi*’de Saltık Tinin bir bileşeni olarak alınır, ve düşünsel sonsuzluğun anlatımı olarak Bilimin ve estetik sonsuzluğun anlatımı olarak Güzel Sanatın arasında duran üçüncü kıpıyı oluşturur. Ve bu bileşen klasik ve modern kültürler ve felsefeler arasındaki başlıca ayrımı belirleyen bir önem taşır.

Edward Caird *Hegel* (1883) başlıklı çalışmasında Rosenkranz’tan şu aktarmayı yapar (s. 7): “Helenik tının soyluluk ve güzelliği tarafından erkenden yakalanan Hegel gerçek Hıristiyanlığı hiçbir zaman antik sanatın içten dinginliğini dışlayan bir biçimde kabul edemedi.” Helenik sanat ona varoluşun *uyumunun* gerçekleşmesi olarak, *duygusal* özne ve nesnenin, *duygusal* ideal ve reelin birliği olarak, Tinin saltuk gerçekliğinin estetik sergilenişi

olarak göründü. Gerçeği şiir ve din ile bir olan felsefe olarak gören Hegel felsefe tarihi derslerinde öğrencilerine şunları söyledi: “Yunanistan adının işitilmesi bile kültürlü Alman kendi yurdunda olduğu duygusunu verir. Avrupalılar aşkın ve uzak olan dinlerini daha uzak bir kaynaktan, Doğudan aldılar; ama burada olanı, burada bulunanı, bilim ve sanatı, — yaşamı doyum verici yapan onu yükselten ve süsleyen herşeyi — doğrudan ya da dolaylı olarak Yunansitan’dan türetiriz.” (Aynı yer, s. 79; *Werke*, xvi, 139.) Antik çağı insanlığın gelişiminin şafağı olarak betimleyen bu görüş daha sonra aralarında John Burnet de olmak üzere pek çok Avrupalı düşünür tarafından yineleni. 1809 öğrenim yılının sonunda Hegel Nürnberg *Gymnasiumunun* öğrencilerine “Klasik İncelemeler Üzerine” konuşmasında şunları söyledi: “İlk cennet insan *doğasının* cenneti idi; ikinci cennet insan tininin daha yüksek cennetidir. Tin güzel doğallığı, özgürlüğü, derinliği ve parlaklığı içinde, tıpkı odasından çıkan bir gelin gibi ortaya çıkar. Tinsel yaşamın Doğuda doğuşunun ilk yabanıl görkemi klasik yazında biçimin ağırbaşlılığı tarafından kuşatılır ve güzelliğe yumuşatılır; derinliği bundan böyle kendini karışıklık, bulanıklık ve şişkinlik içinde göstermez, ama yalın duruluk içinde önümüzde yatar; parlaklığı çocukça bir oyun değildir, ama yazgının sertliğini bilen bir hüznü örter, ve gene de özgürlüğün ve ölçünün dışına itilmez. Eskilerin yapıtlarını tanımamış olanın güzelliği bilmeksizin yaşadığını söylerken çok ileri gittiğimi düşünmüyorum” (aynı yer). “Tüm sanat ve bilim bu klasik kaynaktan gelişmiştir.” Başka bir deyişle, klasik tinin değerini bilmiyorsanız, onun *varlığından* bile habersiz iseniz, biliminiz ve sanatınız yoktur, ve ussallığı, özgürlüğü, güzelliği öğrenmedikçe sevginiz, sanatınız ve biliminiz olmayacaktır. Ve nihilist düşünürün büyük bir istekle, neredeyse coşku ile duyurduğu gibi, *varolmanızın* bir anlamı olmayacak, *saçma* olacaktır. Dahası, barbar, geri, kaba, yabanıl vb. olacak ve bunları doğrulayacak çünkü uygarlık kategorilerinin bilinçsizi olacaktır.

Hegel bir ulusun, genel olarak kültürün estetik, etik ve entellektüel gelişimi için hiçbirşeyin dil kadar birincil, özsel ve vazgeçilmez olmadığını bilincinde idi. Latince’yi başka herşeyi, özellikle anadili dışlama pahasına öğreten eski öğretim dizgesinin değişmesini istiyor ve “bilimin hazinelerine kendi dilinde iye olamayan bir ulus kültürlü olarak görülemez” diyordu. Antik tin özgür modern tinde kendi tamamlanışının aracını bulacaktır.

* * *

Hegel Dünya-Tinine ilk kez despotik geriliğini ve tutucu geleneği yadsıma buyruğunu veren evrensel özgürlük bilincinin doğduğu bir dönemde yaşadı. Dünya-Tini *özgürlük bilincini kazanma eşiğine ulaşmış*, ama bununla yalnızca bir başlangıcı elde etmiş, ilk kez sınırsız, engelsiz, durdurulamayacak bir değişim ve gelişim sürecine girmişti. Doğuda daha ileri değişim, yenilik ve gelişime izin vermeyen despotik tutuculuk tininde takılıp kalan Tarih edimsel *Tarih olmanın* önem ve anlamını yitirirken, Batıda sonuna dek büyümenin *olanağını*, ama *yalnızca olanağını* kavramıştı. Hegel’in dizgesinde Tarih Felsefesi *Saltık Tin* alanının dolaysız öncülüdür. Tarih

Dünya-Tinin gizliliğini edimselleştirme, insanın ve insanlığın henüz kendi kavramına uygun düşmeyen geri moral, törel, politik biçimlerden geçerek büyüme ve onu gerçek varoluş biçiminin eşiğine getirme sürecidir. Özgürlük ya da Duyunç ve İstenç kavramlarının doğuşu ile, Dünya-Tini bundan böyle kendini yinelemekten çıkmış, kendi tutuculuğunu yenmişti. Bütün bir Batı dünyasında yurttaş toplumu ve onun modern Devleti oluş sürecine girdi. Tinin tarihsel gelişiminin *ereği* insanlığın kendi despotik tutuculuğunu ve ona bağlı bütünsel geriliğini yenmesi, özgürlüğü küresel ölçekte edimselleştirmesidir. Hegel hiçbir zaman evrensel özgürlük bilincinin doğuşunu kavrayışından duyduğu heyecanı ve coşkuyu yitirmedi. Dünya-Tininin gerçek karakteri olarak özgür duyunca ve istence, yasa egemenliğine yöneldiği, yeryüzünün ilk kez kölelikten ve feodaliteden, soyluluktan ve soysuzluktan, ayrıcalıktan ve aşağılanmaktan, bilgisizlikten ve çirkinlikten, kısaca insan özgürlüğünü ve değerini bilmeyen ve bilmediğini yadsıyan despotik kültürlerden temizlenmeye başladığı tarihsel dönüm noktasında yaşıyordu. Ve varoluşun klasik tinde kazandığı *anlamın* yanısıra, bundan böyle uygarlığın sınırsız gelişim olanağını kavrayan *daha yüksek* bir evresine ulaştığının derin bir bilincini taşıyordu. Hegel Helenik tinin ulaşamadığı “Evrensel İnsanlık” kavramını hiçbir zaman bir soyutlama olarak görmedi. Tarihin anlamı, görevi, belirlenimi bu kavramı gerçekleştirilmekten başka birşey değildi. Antik çağ ussal bir *insan doğası* kavramını geliştirmemişti; bir *gelişim* kavramından, bir *Tarih* kavramından, insanlık için *evrensel Erik* kavramından yoksundu. Modern dönem özgürlük dönemi, “modern dünya İdeanın tüm belirlenimlerini ilk kez haklarını veren dünya” idi.

Hegel’in modern *Dünya-Tini* kavramı insanlığın *türdeş küresel kültürünü* anlatır. Küresel türdeşliğe ancak insan doğasında en yüksek olanın edimselleşmesi ile erişilir ve bu erekte hiç kuşkusuz “kültür” yerini “uygarlığa” bırakır çünkü *kültür* kavramı giderek barbarlığa bile açık iken, *uygarlık* kavramı insanlığın *saltık değerleri* ile çakışır. Dünya-Tininin ussallığı herhangi bir kültürel tikelliğin terimlerine, Tinin gelişiminde ancak sonlu ve geçici evreleri anlatan tarihsel biçimlere sınırlı değildir. Bir süreç olarak anlaşıldığı düzeye dek, Dünya-Tini *ideal değerlerde*, saltık Tinin *estetik, etik* ve *entellektüel* değerlerinde türdeşleşme ya da küreselleşme ile çakışır. Modern Tin bir oluş sürecidir, kendini *idealitesine* doğru biçimlendirmekte olan realite, *evrenseli* ile bir olma ve böylece eksiksiz olarak ussallaşma, özgürleşme, idealleşme sürecinde olan tikelliktir. Tikelliği ezen değil ama tikel ile bir olan ve böylece *bireyin* ve *bireyselliğin* ortaya çıkış zeminini sağlayan evrensel gerçek evrenseldir. Bu nedenle toplumu ve bireyi, Devleti ve Yurttaşı karşı karşıya getirmek saçmadır. Hegel ancak *evrenselin ve tikelin birliğinin* gerçek *bireyi* ve *bireyselliği* yarattığı düşüncesini onu totaliterlik ile eleştirenlerin hiç bilmedikleri bu kavramı *Tüze Felsefesi* ve *Tarih Felsefesi*’nde yineleyerek vurguladı. Ama Hegel’in onu okumayan *kültürel* eleştirmenleri *bireyler* olmak yerine gerçek Kendileri olmayan raslantusal bilinçler, “usları her zaman tutkularına yenik düşen” bilgisizler ve erdemsizlerdir.

Tarihsel sürecin gerçeği tüm değişimi ve gelişimi engelleyici bir kütleye

pıhtılaşan ve aptallık ve şaşkınlık içinde gereksiz varlığını sürdürmeye çalışan despotik gelenek kültürünü yeryüzünden silme eylemi olmasında yatar. Bu bakış açısı kuşkuculuğa değil ama ussalcılığa açıktır. Kant'ın insanı insanlığından çıkararak *kuşkuculuğu*, Hegel'in sözleri ile "insana saman ve küspe öneren" sözde aşkınsal felsefesi bir Tarih kavramına ve bir Tarih felsefesine yeteneksizdir. Ve insanın özel doğasını "insanlığın yamuk tahtasından düzgün hiçbirşey yapılamaz" biçimindeki nihilistik vargısında bildiren bu "eleştirel felsefenin" Avrupa'ya ve genel olarak insanlığa politik önerisi "despota boyunu eğmeyi sürdür" biçimindeki Aydınlanma ilkesidir. John Locke, David Hume ve Immanuel Kant gibi Aydınlanma düşünürlerinin kuşkucu felsefeleri insanı değersizleştirir, nihilizmin temellerini atar ve modern ırkçılık kuramlarını formüle ederken, Batı çoktandır *evrensel özgürlük* idealini, insanlığın saltık Ereğinin bilincini kavramıştı. Böyle kuşkucu "törel" felsefeler ait oldukları kültürde de gerisine düşer ve Avrupa despotizminin ve tutuculuğunun modern döneme sarkan artıklarına anlam verirler. Bugün başlıca bu irrasyonalist öncülerinin izinde yürüyen Batı felsefeciliği istenci, özgürlüğü, estetik değerleri ve en sonunda bilimin kendisini yadsıyan *nihilist, pozitivist ve postmodernist* karakteri ile bu arkaik kalıtı üzerine beslenmeyi sürdürmektedir.

* * *

Hegel Nürnberg *Gymnasiumunda* müdür olarak oldukça başarılı olmuş görünse de, orada kendisine uygun işi bulmuş değildi. Nürnberg'de geçirdiği sekiz yıl sırasında kendisini salt bir okulun yönetimi ile ilgili sorunlardan kurtaracak ve düşüncelerinin en iyilerine uygun dinleyiciler sağlayacak çeşitli üniversite konumları için araştırmalar yaptı. Bu arada ünü artıyordu ve *Tinin Görüngübilimi* ve Nürnberg'de kalışı sırasında yazdığı *Mantık Bilimi*'nin yayımlanan bölümleri başka felsefeciler ve yazarlar ile yeni ilişkiler getirdi. *Mantık Bilimi*'nin son bölümünü yayımlanmak üzere iken, 1816'de Erlangen, Heidelberg ve Berlin'den kürsüler için teklif aldı. Berlin'den gelen çağrı Hegel'in üniversite çalışmasına uzun bir süre ara vermesinin onu bir üniversitede zorunlu olan etkili konuşma gücünden yoksun bırakıp bırakmadığı konusunda belli bir kuşkudan söz ettiği için Hegel tarafından reddedildi. O sırada kırk yedi yaşında olan Hegel Heidelberg'in çağrısını kabul etti.

* * *

Yunanca *προ* (*pro*, *ön*) ve *παίδεω* (*paideuo*, *eğitmek*, *öğretmek*, *yetiştirmek*) sözcüklerinden türeyen "Propedeutik" anlatımı "ön-öğretim" ya da "ön-eğitim" olarak çevrilebilir ve bir sanatta, bilimde vb. onu öğrenmek için zorunlu ya da yararlı ama yetkinlik ya da uzmanlık için henüz yetersiz olan bilgiyi anlatır. Entellektüel ve moral karakteri ile öğrencilerin saygı ve güvenini kazanan Hegel'in *Gymnasiumdaki* derslerini izleyen alt sınıf 14-15 yaş, orta sınıf 15-18 yaş, üst sınıf 17-20 yaş arasındaki gençlerden oluşuyordu. 1808 ve 1811 yılları arasında yazılan *Propedeutik* özel olarak bu ön eğitim için

hazırlandı ve Hegel genç dinleyicileri için dizgeyi oluş sürecinde temsil eden daha az ayrıntılı ve daha az karmaşık açıklama biçimleri tasarladı. Hegel derslerinde öğrencilerini sorular sormaya yöneltiyor, konuşmasını kesmelerine izin veriyor, ve sık sık bütün bir dersi karşılaştıkları güçlükleri onlarla birlikte çözmeye ayırıyordu. Hegel daha sonra bu çalışmanın boşa gitmediğini, anlatımına gerekli yalınlığı ve belirginliği kazandırma, düşüncelerini özne çağrışımın karanlıklarından kurtarma ve böylece onları henüz eğitilmemiş kafalara iletebilme çabasının kendisi için ne kadar yararlı olduğunu belirtti. Hegel'in Nürnberg yazıları yalnızca öğrencileri için değil ama gerçekte kendisi için de bir ön-öğrenim niteliğini gösterir. Ve bu durumda *Gymnasiumda* felsefe öğretmenliği işini istemeyerek kabul ettiği gibi bir vargı geçersizleşir. *Propedeutik*'teki *Mantık Bilimi* taslakları ve daha sonra 1812'de yayımlanmaya başlayan asıl *Mantık Bilimi* arasındaki uzaklık Nürnberg'de genç öğrenciler ile birlikte yaşanan sürecin hiçbir biçimde gereksiz olmadığını gösterir.

Propedeutik Hegel'in kendisi tarafından yeniden düzenlenmediği ve yayıma hazırlanmadığı için yarım tümceler ve ek notlar kapsar. Hegel'in yaşamöyküsünün yazarı ve Hegel'in yakın arkadaşı olan Rosenkranz'ın bulunduğu elyazmalarını kendi anlayışına göre düzenleyerek ve gerekli gördüğü düzeltmeleri yaparak 1830'da yayımlamasından sonra, bu yayım Hegel'in yapıtlarının editörlüğünü üstlenen Hoffmeister tarafından bir ölçüde bir kez daha yeniden düzenlendi ve yeni bulunan parçaların eklenmesi ile biraz daha genişledi. Metinlerin düzenlemesi ya da okunması hiç kuşkusuz seslendikleri öğrencilerin yaşlarına göre kolay olandan daha güç olanlara doğru ya da konuların niteliğine göre belirlenebilir. Ama bu yöntemlerden birincisi Hegel'in kendisinin genel olarak yaş ve bilgi arasındaki ilişki konusunda çok sağın ölçütlerinin olmaması nedeniyle ve ikincisi ise kendileri birçok bölüme ayrılmış derslerin bir kez daha bölünmesini gerektireceği için uygun görünmeyebilir. Buna karşı, Nürnberg yıllarının Hegel'in Ansiklopedik Dizgesinin geliştirilmesinde en verimli ve en özel dönem olması ölçüsünde, kronolojik düzenleme Hegel'in bütün bir olgun dizgesini oluş süreci içinde gösterdiği için başka düzenleme yollarına yeğlenebilir.

* * *

Hegel'in felsefesinde kavramların yöntemsel ya da mantıksal bağıntılarının bütünü olarak *dizgenin* yapısı herşeydir. Gerisi, dizge bileşenleri olan kavramları kuşatan *tüm metin* bir tür *açıklama* dokusudur, örneklemeler, tarihsel göndermeler, ek çözümler vb. kapsar. Bu düzeye dek olumsuzdur, şöyle ya da böyle olabilir, ve her durumda hedef okuyucunun görelî kültürel durumuna bağlı olarak daha iyi, daha anlaşılır bir açıklama biçimi elde etmek için gösterilecek çabanın önü açıktır. Hegel'in kendisi hem *Ansiklopedi*'nin hem de büyük *Mantık Bilimi*'nin yeni yayımlarında aynı kaygı ile iyileştirmeler yaptı. Ve aynı zamanda dizgenin kendisinde daha sağın yerleştirmeler yaptı.

Bu düzeye dek *Propedeutik* Hegel'in Bilim Dizgesini şekillendirmesinin

nasıl ilerlediğini göstermesi açısından vazgeçilmezdir. *Propedeutik*'te dizgenin saptanabilir olduğu düzeye dek, kavramların sık sık daha sonra kazanacakları konumların dışına düştükleri görülür (örneğin *Propedeutik*'te Varlık Mantığının kavramlarının Nitelik-Nicelik-Ölçü olarak değil ama Nitelik-Nicelik-Sonsuzluk olarak belirlenmesi gibi; ya da Mantığın bütünüünün *ontolojik* Mantık, *özel* Mantık ve *İdea öğretisi* olarak bölünmesi gibi, § 15, s. 18; ya da kendi-için-Varlığın Nicelik altına yerleştirilmesi gibi, § 24, s. 20). Nesnel Logosun dizgesel yapısını bilinçte ilk kez kurmak ya da kurulu dizgenin kendisini kavramak ve aynı şeydir. Yapılan şey kavramları gündelik dilde oldukları gibi ya da felsefe tarihinde bulunan görelilik olarak daha işlenmiş biçimleri ile almak, onları yöntem aracılığıyla dizgeselleştirmektir. Bu düzeye dek felsefe hiçbir özel bir terminoloji gerektirmez. Arı dil düşünceye hiçbir yardımcı olmayan yabancı sözcüğün yerine doğal dilin kendi kaynaklarından türetilen sözcüğü geçirecek dili kavrama yaklaştırır, düşünmeyi sağlamlaştırır ve saydamlaştırır. Kurgul düşünmenin gerçek tanıtlamayı gerektirmesi, aslında onunla bir olması ölçüsünde, Hegel'in ilk kavramsal çalışması dizgesel bütünü kurmak isteyen her felsefeci tarafından bir kez daha yinelenecektir. Bu bir yandan dogmatizmin ve mekanik bellemenin önüne geçerken, öte yandan usun kendi doğasını keşfetmesi olarak, bireysel düzlemde gerçekleştirilen tanıtlamanın kendisi olarak görünür. Bileşeni bilmek onu dizgesel bağıntıları içinde bilmek olduğu için, usun çözümlemesi bileşenin ve bütün dizgenin birlikte ele alınmasını gerektirir. Bunun bir süreç olması ölçüsünde kavram bağıntılarında denemeler ve yanılgılar ilkin kaçınılmazdır ve bunlar ancak dizgenin kuruluşu ilerlerken düzeltililebilir ve bileşen kavramlar mantıksal yetkinliğin artışı ile orantılı olarak uygun bağıntıları içine yerleştirilir. Salt tikel bir kavram üzerine kurulan dizgelerden (özellikle modern dönemde görülen bireysel dizgelerden, örneğin Spinoza ve Leibniz'in töz ve monad dizgelerinden, Kant, Fichte ya da Schelling'in sırasıyla kendinde-şey, ego, özdeşlik dizgelerinden, ya da varoluş, deneyim, özdek, algı, olgu, görüngü, dil, türülülük vb. üzerine kurulan *bütünsel* ya da *tek-yanlı* derme çatma dizgelerden) ayrı olarak, *bütün kurgul dizge* dağınık olarak ama özel olarak daha önce Platon ve Aristoteles'in felsefelerinde de bulunur. Ama Hegel'in *kavram mantığını* ya da *kurgul yöntemi* keşfetmesi ona bu iki büyük düşünürün belirttik olarak yapamadıkları şeyi yapma, dizgenin kendisini yöntemli olarak çıkarsama ve bütünsel yapısı içinde örgütlenme olanağını verdi. Nürnberg yıllarının bu mantıksal yapıyı kurmaya ayrılmış olmasına karşın, Hegel yaşamının geri kalanı boyunca Ansiklopedik Dizgeyi ve açıklama dokusunu sürekli olarak iyileştirdi. Zamanın geçişi ile doğa ve tin bilimleri alanında artmakta olan örgütsüz görgül içeriğin kurgul dizgeye uyarlanması olgusu bile kendi başına Ansiklopedik Dizgenin Doğa ve Tin Felsefesi bölümlerinin kapalı ve tamamlanmış yapılar olmadığını ve daha öte gelişime açık olduklarını gösterir.

Bütün bir dizgenin *tanıtlamanın kendisi* olması ölçüsünde, dizgenin kendisine dışsal her tanıtlama aygıtı gerçek bir tanıtlama değil ama sıradan usamlamaların yarattığı bir tanıtlama yanılımasıdır. Tanıtlama *kurgul*

yöntemin kendisinin işlevidir ve “diyalektik yöntem” denilen şey de, tıpkı sık sık Hegel’e yüklenen ve bütünüyle dışsal bağıntıları anlatan *tez*, *antitez* ve *sentez* üçlemesi gibi, yalnızca Hegel’in okunmadığının, yalnızca bilim konusunda tuhaf bir ciddiyetsizliğin göstergesidir.

Herhangi bir “Kavram nedir?” sorusunun yanıtı onun *bağıntılarını* ilgilendirir. Ama soru doğal bilinçte tasarımsal bir beklenti ile, örneğin bir tanım, açıklama ya da betimleme beklentisi ile sorulur. “Kavram nedir?” “Öz nedir?” “Varlık nedir?” “Devlet, Hak, Yasa, İstenc, Uzay, Zaman, Özdek, Sayı, Tin, Törellik, Güzellik vb. nedir?” sorularının kendileri bilmeyi istedikleri kavramın *başka birşey* olduğunu varsayarlar. Oysa, Hegel’in yanıtını aktarırsak, “bir kavramda kavramın kendisinden başka düşünülecek hiçbirşey yoktur.” Bir tanım verme girişiminde bulunarak, “Özdek ‘x’ tir,” dersek, o zaman özdek *olmayan* bu ‘x’ nedir sorusu gelir, ve böyle bir yanıtlama girişimi kötü sonsuza ya da saçma bir sonsuza gider. Kurgul kavram ilkin *olumlu*, *analitik*, *soyut* bir kıpıdır, ama bu olumluluğun kendisi olumsuzun dışlanmasıdır ve böylece ilk kıpı kendinde daha şimdiden karşıtı ile ayrılmaz bir bağıntı olduğu gösterir. Olumsuz ile bu bağıntı, bu *karşıtların birliği* sözcüğün gerçek anlamında *diyalektik* ile anlaşılması gereken şeydir, ayırım ya da sonluluk kıpsıdır ve yöntemi tanımlamaktan tıpkı analitik kıpı gibi uzaktır. Kavram kendinde *eytışimseldir*, daha şimdiden kendi karşıtıdır. Bu karşıtlık ilişkisinin kendisi aynı zamanda kendisinden daha çoğu olan bir birliktir ve böylece ilk iki kıpıdan ayrı olan bir *üçüncü kıpı* koyulur ve bu olumsuzlamanın olumsuzlaması, bu kurgul birlik kıpsı üçüncü terimdir ve önceki bağıntıyı ortadan kaldırılmış olarak kendi içinde kapsar. Hegel tüm Ansiklopedik Dizgesini bu yöntemin işlevinde kurar. Bu nesnel çıkarsama sürecinde doğal bilinç kendini, öznelliğini bütünüyle bir yana bırakmak, kendisinin de olan Usun, Logosun işleyişini kültürün ona yüklediği ve bilincini bir alışkanlık yapısına pıhtılaştırarak tasarımlardan özgürleştirmek zorundadır. Tasarımlar deforme kavramlardır, arı değildirler, duygusal, imgesel, giderek duygusal biçimler altında örtülüdürler, mantıksal bağıntıya değil ama en iyisinden dışsal çağrışıma izin verirler, ve böylece olarak felsefenin ancak gerecidirler, ögesi değil. Tasarımların bilişsel imlemlerinin yadsınması sözcüğün tam anlamıyla Sokratik bilgisizlik ya da Kartezyen kuşku durumudur. Doğal bilinç ya da sıradan bilinç ya da tasarımsal bilinç diyebileceğimiz bilinç biçimi *bilgi* değil ama *bilgisizlik*, tanıtlanmamış bir kanılar, sanılar, görüşler katışmacı, bütün bir geçici kültüreliliğin insana yetersiz dünyasıdır. Ve gene de bu değersiz biçim felsefenin düzlemi olarak alınır ve *bilgisizliğin* bilinçsizce kendini aklamayı kaçınılmaz olarak *bilginin* karalanmasına, bilmenin olanaksızlığı görüşüne, insanın değersizleştirilmesine ve en sonunda açık irrasyonalizme ve misolojiye götürür. Öyle görünür ki günün tamamlanıp alacakaranlığın çökmesi ve Minerva’nın kuşunun son uçuşuna başlaması, Hegel’in yargısının tersine, Minerva’nın kendisinin çabasından daha azı ile olanaksız olacaktır.

Metin Rosenkranz'a göre (Dritter Kursus, Zweite Abteilung; *Werke* Bd. XVIII , S. 146 ff.). Parantez içindeki pasajlar Hegel'in Notlarına uygun olarak Rosenkranz'ın Eklemelelerini göstermektedir.

NÜRNBERGER SCHRIFTEN

TEXTE ZUR PHILOSOPHISCHEN
PROPÄDEUTIK

NÜRNBERG YAZILARI

FELSEFİ PROPEDEUTİK İÇİN
METİNLER

1
Philosophische
Enzyklopädie für die
Oberklasse (1808 ff.)

Einleitung

§ 1

Eine Enzyklopädie hat den gesamten
Umkreis der Wissenschaften nach
dem Gegenstande einer jeden und
nach dem Grundbegriffe desselben
zu betrachten.

§ 2

Die Mannigfaltigkeit von Erfahrungen
über einen allgemeinen Gegenstand
zur Einheit allgemeiner Vorstellungen
zusammengefaßt und die in der
Betrachtung seines Wesens erzeugten
Gedanken machen in ihrer Verknüpfung
eine besondere Wissenschaft aus.

§ 3

Wenn dieser Verknüpfung ein empirischer
Stoff zugrunde liegt, von dem sie die
nur zusammenfassende Allgemeinheit
ausmacht, so ist die Wissenschaft mehr
historischer Art. Wenn aber das Allgemeine
in der Form von Grundbestimmungen
und Begriffen vorangeht und das Besondere
aus demselben abgeleitet werden soll, so
ist die Wissenschaft mehr eigentlich
wissenschaftlicher Art.

§ 4

Es gibt keine absoluten Grenzen für
einen Umfang von Erkenntnissen, die das
Besondere einer Wissenschaft ausmachen
soll; denn jeder allgemeine oder konkrete
Gegenstand kann in seine Arten oder
Teile geteilt und jede solche Art wieder
als Gegenstand einer besonderen
Wissenschaft betrachtet werden.

1
Felsefi Ansiklopedi
(Üst Sınıf İçin; 1808 vs)

Giriş

§ 1

Bir Ansiklopedinin bütün bir bilimler
alanını her bir bilimin nesne ve temel
kavramlarına göre irdelemesi gerekir.

§ 2

Evrensel bir nesne üzerine genel tasarımların
birliğinde özetlenen deneyimler çok-
lusu ve o nesnenin özünü irdelemede
üretilen düşünceler bağlantılarında tikel
bilimi oluşturur.

§ 3

Eğer bu bağlantının temelinde görgül bir
gereç yatıyor ve bağlantı bu gereç için
yalnızca özetleyici evrenselliği oluşturuyorsa,
o zaman bilim daha *tarihsel* bir türdendir.
Ama eğer evrensel temel-belirlemeler ve
kavramlar biçiminde onu önceliyor ve tikelin
ondan türetilmesi gerekiyorsa, o zaman
bilim daha sağın olarak *bilimsel* türdendir.

§ 4

Bir bilimde tikel içeriği oluşturması gereken
bilgilerin erimi için hiçbir saltık sınır
yoktur; çünkü her evrensel ya da somut
nesne kendi tür ya da parçalarına bölünebilir
ve böyle türlerden her biri yine tikel bir
bilimin nesnesi olarak görülebilir.

§ 5

Sıradan bir ansiklopedide bilimler bulundukları gibi görgül olarak alınır. Onda tamamlanmışlıkları içinde sunulmaları ve dahası bu yolla öyle bir düzen içine getirilmeleri gerekir ki, benzer olan ve ortak belirlenimleri altında biraraya toparlanan [nesnel] andırımı bir ilişkiye göre yerleştirilmiş olmalıdır.

§ 6

Felsefi Ansiklopedi ise Kavram yoluyla belirlenen zorunlu bağlantının ve bilimlerin temel kavram ve temel önermelerinin felsefi ortaya çıkışının bilimidir.

§ 7

Felsefe Ansiklopedisi gerçekte felsefenin genel içeriğinin açılımıdır, çünkü bilimlerde Us üzerine temellendirilen herşey felsefeye bağımlıdır; öte yandan onlarda keyfi ve dışsal belirlemeler üzerine dayanan ya da söylendiği gibi pozitif ve buyruk karakterinde olan herşey, tıpkı salt görgül olan gibi, onun dışında yatar.

§ 8

Bilimler bilgi türlerine göre ya *görgül* ya da *arı ussaldır*. Saltık olarak görüldüklerinde, her ikisinin de aynı içeriği taşıması gerekir. Bilimsel çabanın hedefi salt görgül olarak bilineni her zaman gerçek olana, Kavrama doğru ortadan kaldırmak, onu ussal kılmak ve bu yolla ussal Bilimin içerisine katmaktır.

§ 9

Bilimler bir yandan görgül, öte yandan ussal yana göre *genişler*. İkincisi özsel olan giderek artan bir düzeyde öne çıkarıldığı, evrensel bakış açıları altında anlaşıldığı, ve salt görgül olan yan Kavrama yükseltildiği zaman olur. Bilimlerin ussal genişlemesi aynı zamanda Felsefenin kendisinin bir genişlemesidir.

§ 5

In einer *gewöhnlichen* Enzyklopädie werden die Wissenschaften empirisch aufgenommen, wie sie sich vorfinden. Sie sollen darin vollständig aufgeführt und ferner in eine Ordnung dadurch gebracht werden, daß das Ähnliche und unter gemeinschaftlichen Bestimmungen Zusammentreffende nach einer analogen Verwandtschaft zusammengestellt wird.

§ 6

Die *philosophische* Enzyklopädie aber ist die Wissenschaft von dem notwendigen, durch den Begriff bestimmten Zusammenhang und von der philosophischen Entstehung der Grundbegriffe und Grundsätze der Wissenschaften.

§ 7

Sie ist eigentlich die Darstellung des allgemeinen Inhalts der Philosophie, denn was in den Wissenschaften auf Vernunft gegründet ist, hängt von der Philosophie ab; was dagegen in ihnen auf willkürlichen und äußerlichen Bestimmungen beruht oder, wie es genannt wird, positiv und statutarisch ist, so wie auch das bloß Empirische, liegt außer ihr.

§ 8

Die Wissenschaften sind nach ihrer Erkenntnisweise entweder *empirische* oder *rein rationelle*. Absolut betrachtet sollen beide denselben Inhalt haben. Es ist das Ziel des wissenschaftlichen Bestrebens, das bloß empirisch Gewußte zum immer Wahren, zum Begriff aufzuheben, es rationell zu machen und es dadurch der rationalen Wissenschaft einzuverleiben.

§ 9

Die Wissenschaften *erweitern* sich teils nach der empirischen, teils nach der rationalen Seite hin. Das Letztere geschieht, indem das Wesentliche immer mehr herausgehoben, unter allgemeinen Gesichtspunkten aufgefaßt und das bloß Empirische begriffen wird. Die rationale Erweiterung der Wissenschaften ist zugleich eine Erweiterung der Philosophie selbst.

§ 10

Das Ganze der Wissenschaft teilt sich in die drei Hauptteile: die *Logik*, 2. die Wissenschaft der *Natur*, 3. die Wissenschaft des *Geistes*. — Die *Logik* ist nämlich die Wissenschaft der reinen Begriffe und der abstrakten Idee. *Natur* und *Geist* macht die Realität der Idee aus, jene als äußerliches Dasein, dieser als sich wissend. (Oder das Logische ist das ewig einfache Wesen in sich selbst; die *Natur* ist dieses Wesen als entäußert; der *Geist* die Rückkehr desselben in sich aus seiner Entäußerung.)

§ 11

Die Wissenschaften der *Natur* und des *Geistes* können als die *angewandte* Wissenschaft, als das System der *realen* oder *besonderen* Wissenschaften, zum Unterschiede von der reinen Wissenschaft oder der *Logik*, betrachtet werden, weil sie das System der reinen Wissenschaft in der Gestalt der *Natur* und des *Geistes* sind.

Erster Teil
Logik

§ 12

Die *Logik* ist die Wissenschaft des reinen Verstandes und der reinen Vernunft, der eigentümlichen Bestimmungen und Gesetze derselben. Das Logische hat demnach drei Seiten: 1. die abstrakte oder verständige, 2. die dialektische oder negativ vernünftige, 3. die spekulative oder positiv vernünftige. Das *Verständige* bleibt bei den Begriffen in ihrer festen Bestimmtheit und Unterschiedenheit von anderen stehen; das *Dialektische* zeigt sie in ihrem Übergehen und ihrer Auflösung auf; das *Spekulative* oder *Vernünftige* erfaßt ihre Einheit in ihrer Entgegensetzung oder das Positive in der Auflösung und im Übergehen.

§ 13

Verstand und Vernunft werden hierbei gewöhnlich in dem subjektiven Sinne genommen, insofern sie als Denken einem Selbstbewußtsein angehören, und die *Logik* ist so eine bloß *formelle* Wissenschaft, die erst eines anderen Inhalts, eines äußeren Stoffes bedarf, wenn etwas wirklich Wahres zustande kommen soll.

§ 10

Bütün bilim bir yandan üç ana bölüme ayrılır: *Mantık*, 2. *Doğa Bilimi*, 3. *Tinin Bilimi*. — Mantık arı Kavramın ve soyut İdeanın bilimidir. Doğa ve Tin İdeanın realitesini oluşturur, birincisi dışsal belirlenlik olarak, ikincisi kendini bilme olarak. (Ya da mantıksal olan kendi içinde ilksizsonsuz yalın özdür; Doğa dışlaşmış olarak bu özdür; Tin onun dışlaşmasından kendi içine geri dönüşüdür.)

§ 11

Doğa ve Tin bilimleri, arı bilimden ya da Mantıktan ayrım içinde, *uygulanmalı* bilim olarak, *reel* ya da *tikel* bilimlerin dizgesi olarak görülebilir, çünkü Doğanın ve Tinin şeklinde arı bilim dizgesidirler.

Birinci Bölüm
Mantık

§ 12

Mantık arı Anlağın ve arı Usun, onların kendilerine özgü belirlenim ve yasalarının bilimidir. Mantıksalın buna göre üç yanı vardır: 1. Soyut ya da anlayan, 2. eytişimsel ya da olumsuz ussal, 3. kurgul ya da olumlu ussal. *Anlama* yanı katı belirlilikleri ve başkalarından ayrılıkları içindeki Kavramlarda durup kalır; *eytişimsel* yanı onları geçiş ve çözümlüşleri içinde gösterir; *kurgul* ya da *ussal* yanı karşıtlık içindeki birliklerini ya da çözümlüş ve geçişte olumlu olanı kavrar.

§ 13

Anlak ve Us, düşünme olarak bir özbilince ait oldukları düzeye dek, burada genellikle öznel anlamda alınırlar, ve Mantık böylece salt *biçimsel* bir bilimdir ki, eğer edimsel olarak gerçek birşey ortaya çıkacaksa, ilkin bir başka içeriğe, dışsal bir gerece gereksinir.

§ 14

Mantık Anlağı ve Usu içeriklerine göre kendilerinde ve kendileri için, ve saltık Kavramları herşeyin kendinde ve kendi için gerçek zemini olarak, ya da Anlağa ve Usa ait olanı salt bilinçteki bir kavrama olmadığı ölçüde irdeler. Mantık buna göre kendinde kurgul felsefedir, çünkü şeyleri kurgul irdeme yolu şeylerin özünün irdemesinden başka birşey değildir — bir öz ki Usa olduğu gibi Doğaya ve şeylerin yasasına da özgü olan arı Kavramdır.

§ 15

Mantık üç bölüme ayrılır: 1. *ontolojik* Mantık, 2. *öznel* Mantık, 3. *İdea Öğretisi*. Birincisi var olanın arı Kavramlarının, ikincisi Evrenselin arı Kavramlarının dizgesidir, üçüncüsü bilim Kavramını kapsar.

Birinci Kesim

Ontolojik Mantık

I. VARLIK

A. Nitelik

a. Varlık

§ 16

1. Bilimin başlangıcı dolaysız, belirlenimsiz *Varlık* Kavramıdır. — 2. Bu içeriksizliği içinde en çoğundan *Yokluk* kadardır. Yokluk, o boşluğun bir düşüncesi olarak, böylelikle evrik olarak kendisi bir Varlıktır ve arılığın- dan ötürü onunla aynıdır. 3. — Öyleyse aralarında hiçbir ayırım yoktur, ama var olan böylelikle yalnızca onların ayırdedilmiş olarak koyulması ve her birinin karşıtında yitişi, ya da arı *Ohuştur*.

§ 14

Ihrem Inhalt nach betrachtet die Logik den Verstand und die Vernunft an und für sich selbst und die absoluten Begriffe als den an und für sich wahren Grund von allem oder das Verständige und Vernünftige, insofern es nicht bloß ein bewußtes Begreifen ist. Die Logik ist daher an sich selbst spekulative Philosophie, denn die spekulative Betrachtungsart der Dinge ist nichts anderes als die Betrachtung des Wesens der Dinge, welches ebensoehr reiner, der Vernunft eigentümlicher Begriff als die Natur und das Gesetz der Dinge ist.

§ 15

Die Logik zerfällt in drei Teile: 1. in die *ontologische*, 2. in die *subjektive* Logik, 3. in die *Ideenlehre*. Die erstere ist das System der reinen Begriffe des Seienden, die zweite das der reinen Begriffe des Allgemeinen, die dritte enthält den Begriff der Wissenschaft.

Erster Abschnitt

Ontologische Logik

I. SEIN

A. Qualität

a. Sein

§ 16

1. Der Anfang der Wissenschaft ist der unmittelbare, bestimmungslose Begriff des *Seins*. — 2. Dieser ist in seiner Inhaltslosigkeit so viel als das *Nichts*. Das Nichts, als ein Denken jener Leerheit, ist somit umgekehrt selbst ein Sein und um seiner Reinheit willen dasselbe, was jenes. — 3. Es ist also kein Unterschied desselben, sondern was ist, ist hiermit nur das Setzen ihrer als Unterschiedener und das Verschwinden eines jeden in seinem Gegenteil, oder es ist das reine *Werden*.

b. Dasein

§ 17

Weil aber im Werden jene zuvor Gesetzten nur verschwinden, so ist das Werden ihr Zusammenfallen in eine ruhige Einfachheit, in welcher sie nicht nichts sind, aber auch nicht mehr jedes für sich, sondern als aufgehobene oder Momente sind. Diese Einheit ist das *Dasein*.

§ 18

Das Dasein ist 1. ein Sein, in dessen Begriff zugleich das Nichtsein seiner als Beziehung auf Anderes oder das *Sein-für-Anderes* liegt; 2. aber, nach dem Momente des Seins, hat es die Seite, nicht Beziehung auf Anderes, sondern *an sich* zu sein. Als der Begriff, der diese beiden Bestimmungen in sich faßt, ist es die *Realität*.

§ 19

Das *Reelle* oder *Etwas* ist als verschieden von anderem Reellen zunächst gleichgültig gegen dasselbe, indem es in seinem Anderssein zugleich an sich ist. Die Verschiedenheit von solchem ist zunächst in der *Grenze* als der Mitte zwischen ihnen, in welcher sie sosehr sind als nicht sind.

§ 20

Sie sind 1. verschieden von der Grenze oder von ihrer Verschiedenheit, die ihre Mitte ist, außerhalb welcher sie etwas sind. Aber 2. gehört die Grenze ihnen selbst an, weil es *ihre Grenze* ist.

§ 21

Die Verschiedenheit ist somit 1. eigene Verschiedenheit des Reellen oder seine *Bestimmtheit*. Diese an sich seiende Bestimmtheit ist aber auch 2. äußerliches Dasein oder *Beschaffenheit*. Die Bestimmtheit, die sowohl Äußerliches als Innerliches ist, macht die *Qualität* aus.

c. Veränderung

§ 22

Die Beschaffenheit oder das äußerliche Dasein gehört sowohl dem Etwas an, als es ihm fremd

b. Belirli-Varlık

§ 17

Ama Oluşta o daha önce koyulmuş olanlar yalnızca yittiği için, Oluş onların dingin bir yalınlığa çöküşüdür ki, onda Yokluk değildir; ama bundan böyle her biri kendi için de değildir, tersine ortadan kaldırılmış olarak ya da kıpırlar olarak vardırırlar. Bu birlik *belirli-Varlıktır*.

§ 18

Belirli-Varlık 1. bir Varlıktır ki, Kavramında aynı zamanda başkası ile bağıntı ya da *başkası- için-Varlık* olarak olumsuz-Varlığı yatar; 2. ama, Varlık kıpısına göre, başkası ile bağıntı değil, tersine *kendinde* olma yanını taşır. Bu iki belirlenimi kendi içinde kapsayan Kavram olarak *Olgusallık* ya da *Realitedir*.

§ 19

Olgusal olan ya da *Birşey* başka olgusaldan ayrı olarak ilkin ona karşı ilgisizdir, çünkü başkalığında aynı zamanda kendindedir. Olgusal olanların türülülüğü ilk olarak aralarındaki orta nokta olarak *Sınırdan* yatar ki, onda var oldukları denli de yokturlar.

§ 20

Bunlar 1. orta noktaları olan Sınırdan ya da türülülüklerinden ayırdırlar ve ancak onun dışında birşeydirler. Ama 2. Sınır kendilerine aittir çünkü *onların Sınırdır*.

§ 21

Türülülük böylece 1. olgusal olanın kendi türülülüğü ya da onun *Belirtiliğidir*. Ama bu kendinde varolan belirlilik o denli de 2. dışsal belirli-Varlık ya da *yapıdır*. Dışsal olduğu denli de içsel olan Belirlilik *Niteliği* oluşturur.

c. Değişim (Başkalaşım)

§ 22

Yapı ya da dışsal belirli-Varlık Birşeye ait olduğu denli de ona yabancıdır; ya da onun

Başkalığı ve böylece onun olumsuz-Varlığıdır. Bununla kendi ile eşitsizliği, ve bu yolla *Başkalaşım* koyulur.

§ 23

Başkalaşım Birşeyin onda taşıdığı olumsuzun olumsuzlanması olduğu için, *kendi-için-Varlık* ortaya çıkar. Ya da Birşeyin kendisinde taşıdığı iç türlülük olarak belirliklik ayrımı içindeki Birşeyin yalnızca kendi ile bağıntısıdır, ya da Birşey kendi içindir.

oder sein Anderssein, hiermit sein Nichtsein ist. Es ist somit die Ungleichheit seiner mit sich selbst, wodurch die *Veränderung* gesetzt ist.

§ 23

Indem die Veränderung das Negieren des Negativen ist, welches das Etwas an ihm hat, ist das *Fürsichsein* entstanden. Oder die Bestimmtheit, als die innerliche Verschiedenheit, die das Etwas an sich selbst hat, ist die Beziehung des Etwas in seinem Unterschiede nur auf sich selbst, oder es ist für sich.

B. Nicelik

a. Kendi-için-Varlık (İdealite)

§ 24

Kendi-için-Varlık 1. ayrımdır, ama yalnızca kendi kendisinden; ya da bağıntıdır, bir başkası ile değil ama kendi ile. 2. Ama ayrımın başkalığı kendi içinde kapsaması ve onunla bağıntının olumsuz olması ölçüsünde, başkası *onun içindir*, ama dışlanmış olarak.

§ 25

Kendi-için-Olan sayısal *Birdir*. Yalındır, yalnızca kendi ile bağıntılıdır, ve başkası ondan dışlanır. Başkalığı ya da Başka-Olması *Çokluktur*.

§ 26

Çok olanların her biri ayrımdır. Buna göre Birdirler. Ama Bir eşit ölçüde Çokluktur. Çünkü dışlaması karşıtının koyulmasıdır, ya da kendini bu yolla Çokluk olarak koyar. İlk oluş *Çekme*, ikincisi *İtmedir*.

§ 27

Oluşlardan biri tıpkı öteki gibi koyulduğu için, gerçeklikleri dinginliktir ki, Birin kendi-dışındalığı ya da kendini Çokluk, *Kesiklilik* olarak koyması olduğu denli de Çok olanların kendine eşit bağıntısı ya da *Sürekliliğidir*; — arı *Nicelik*.

B. Quantität

a. Fürsichsein (Idealität)

§ 24

Das Fürsichsein ist 1. der Unterschied, aber nur von sich selbst, oder die Beziehung, nicht auf ein Anderes, sondern auf sich. 2. Insofern aber der Unterschied das Anderssein in sich enthält und die Beziehung darauf negativ ist, ist Anderes *für* es, aber als ausgeschlossen.

§ 25

Das Fürsichseiende ist das numerische *Eins*. Es ist einfach, nur auf sich bezogen, und das Andere von ihm ausgeschlossen. Sein Anderssein ist die *Vielheit*.

§ 26

Die Vielen sind jedes dasselbe. Sie sind daher Eins. Aber das Eins ist ebensowohl die Vielheit. Denn sein Ausschließen ist Setzen seines Gegenteils, oder es setzt sich dadurch als Vielheit. Jenes Werden ist die *Attraktion*, dieses die *Repulsion*.

§ 27

Indem sosehr das eine Werden gesetzt ist als das andere, so ist ihre Wahrheit die Ruhe, welche ebensowohl das Außersichsein des Eins oder sein Sichsetzen als Vielheit, *Diskretion*, wie die sich selbst gleiche Beziehung der Vielen oder ihre *Kontinuität* ist, die reine *Quantität*.

b. Quantum

§ 28

Die Quantität hat die Negativität des Eins nur als aufgehobene an ihr oder weil in der Sichselbstgleichheit des Fürsichseins das Anderssein unmittelbar kein Anderes ist als eine äußerliche Grenze, oder als eine Grenze, die keine Grenze ist. Die Quantität mit dieser gleichgültigen Grenze ist *Quantum*.

§ 29

Das Quantum ist *extensives Quantum*, insofern die Grenze auf das Moment der Vielheit der Quantität, oder *intensives Quantum*, insofern sie auf das Moment der Sichselbstgleichheit bezogen oder in der Bestimmung der Sichselbstgleichheit ist.

§ 30

Da die Negativität als gleichgültige Grenze an dem Quantum ist, so ist das Fürsichsein oder die absolute Bestimmung ein *Jenseits* für dasselbe. Über jedes Quantum kann hinausgegangen und eine andere Grenze gesetzt werden, welche ebenso sehr keine immanente Grenze ist. Es entsteht dadurch der *Progreß ins Unendliche* oder die *schlechte Unendlichkeit*.

§ 31

Die absolute Bestimmung, welche als ein Jenseits gesetzt wurde, ist aber als das Fürsichsein eigenes Moment der Quantität. Oder die Grenze, welche keine ist, ist nichts anderes als das im Fürsichsein aufgehobene Anderssein. Es ist die Bestimmtheit, deren Setzen Selbstbestimmung ist; *qualitative Größe*.

C. Unendlichkeit

§ 32

Die qualitative Größe ist als einfache Bestimmung zuerst *spezifische* Größe, als sich unterscheidendes Selbstbestimmen aber eine Spezifikation von Größen, welche zugleich bestimmte Größen gegeneinander sind und ein qualitatives Verhältnis zueinander haben oder deren Quotient ihre Verhältniszahl und als qualitativ zueinander sich verhaltender ist. Da die Größen hier nicht nur als endliche aufgehoben sind, sondern ihr

b. Nice

§ 28

Nice Birin olumsuzluğunu kendisinde yalnızca ortadan kaldırılmış olarak taşır ya da kendi-için-Varlığın kendine-eşitliğinde başkalık dolaysızca dışsal bir sınır olarak ya da bir sınır olmayan bir sınır olarak bir başkası olmadığı için taşır. Nicelik bu ilgisiz sınır ile *Nicedir*.

§ 29

Nice sınırın Niceliğin çokluk kıpısı ile bağıntılı olduğu düzeye dek *uzamlı Nicedir*; ya da sınırın kendine-eşitlik kıpısı ile bağıntılı ya da kendine-eşitlik belirleniminde olduğu düzeye dek *yeğin Nicedir*.

§ 30

Olumsuzluk Nicede ölçüm sınır olduğu için, kendi-için-Varlık ya da saltık belirlenim onun için bir *öle-yandır*. Her Nicenin ötesine geçilebilir ve bir başka sınır koyulabilir ki, eşit ölçüde içkin bir sınır değildir. Bu yolla *sonsuz ilerleme* ya da *kötü sonsuzluk* ortaya çıkar.

§ 31

Ama bir öte-yan olarak koyulmuş olan saltık belirlenim kendi-için-Varlık olarak Niceliğin kendi kıpısıdır. Ya da bir sınır olmayan sınır kendi-için-Varlıkta ortadan kaldırılmış başkalıktan başka birşey değildir. Belirlilik tir ki, koyulması kendini-belirlemedir; *nitel büyüklük*.

C. Sonsuzluk

§ 32

Nitel büyüklük yalnız belirlenim olarak ilkin *özgül* büyüklüktür, ama kendini ayırdeden öz-belirleme olarak büyüklüklerin bir özgülleşmesidir ki, bunlar aynı zamanda birbirine karşı belirli büyüklüklerdir ve birbiri ile nitel bir ilişkileri vardır ya da bölümleri oranlarıdır ve birbiri ile nitel olarak ilişkilidirler. Büyüklükler burada yalnızca sonlu olarak ortadan kaldırılmakla kalmadığı ama ortadan